IQRO JURNALI , IQRO JOURNAL, ИКРО ЖУРНАЛИ
ISSN:2181-4341| wordlyknowledge.uz/index.php/iqro
Volume 22 Issue 02 IYUL 2026

RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA BUXGALTER KASBIY KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISH MASALALARI

Oralbaeva Feruza Jumabay qizi
Berdaq nomidagi Qoraqolpoq Davlat Universiteti
Iqtisodiyot fakulteti «Buxgalteriya hisobi va audit»
guruhi 3-kurs talabasi
E-mail: feruza_0656@icloud.com

Bekniyazov Ajiniyaz Dauletniyaz o'g'li
Berdaq nomidagi Qoraqolpoq Davlat Universiteti
Iqtisodiyot fakulteti «Buxgalteriya hisobi va audit»
guruhi 3-kurs talabasi
E-mail: bekniyazovajiniyaz3@gmail.com
https://doi.org/10.5281/zenodo.21335038

Annotatsiya. Ushbu maqolada raqamli transformatsiya sharoitida buxgalter kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishning dolzarb masalalari tahlil qilingan. Zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, avtomatlashtirilgan buxgalteriya tizimlari va sun'iy intellektning buxgalteriya faoliyatiga ta'siri yoritilgan. Shuningdek, raqamli iqtisodiyot sharoitida buxgalterlardan talab etiladigan yangi bilim, ko'nikma va malakalar hamda ularni rivojlantirish yo'llari ko'rib chiqilgan. Tadqiqot natijalari buxgalterlarning kasbiy salohiyatini oshirish va raqamli muhitga moslashish bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqishga xizmat qiladi.
Kalit so'zlar: raqamli transformatsiya, buxgalteriya hisobi, kasbiy kompetensiya, raqamli texnologiyalar, axborot tizimlari, avtomatlashtirish, sun'iy intellekt, moliyaviy hisobot, malaka oshirish.

Kirish. So'nggi yillarda dunyo iqtisodiyotida raqamli transformatsiya jarayonlari barcha sohalar qatori buxgalteriya hisobi va audit tizimiga ham sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Sun'iy intellekt, bulutli texnologiyalar, katta ma'lumotlar (Big Data), blokcheyn va ERP tizimlarining joriy etilishi buxgalter kasbining mazmunini tubdan o'zgartirmoqda. Endilikda buxgalterdan nafaqat moliyaviy hisobotlarni tayyorlash, balki raqamli platformalarda ishlash, ma'lumotlarni tahlil qilish, axborot xavfsizligini ta'minlash hamda boshqaruv qarorlarini qabul qilishda faol ishtirok etish talab etilmoqda.

Xalqaro buxgalterlar federatsiyasi (IFAC) tomonidan ishlab chiqilgan ta'lim standartlarida ham professional buxgalterlar uchun texnik bilimlar bilan bir qatorda axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, tahliliy fikrlash, kasbiy etikaga rioya qilish va doimiy malaka oshirish muhim kompetensiyalar sifatida belgilangan. Raqamli iqtisodiyot sharoitida ushbu kompetensiyalar mutaxassislarning raqobatbardoshligini oshirishda asosiy omil hisoblanadi.

O'zbekistonda ham buxgalteriya hisobi va audit tizimini raqamlashtirish, xalqaro moliyaviy hisobot standartlarini (IFRS) keng joriy etish hamda zamonaviy axborot tizimlaridan foydalanish bo'yicha izchil islohotlar amalga oshirilmoqda. Natijada korxonalarda elektron hujjat aylanishi, avtomatlashtirilgan buxgalteriya dasturlari va raqamli boshqaruv vositalaridan foydalanish kengaymoqda. Biroq ushbu jarayonlar buxgalterlarning raqamli ko'nikmalari va kasbiy kompetensiyalarini muntazam rivojlantirib borishni talab qiladi[1,2].

Mazkur maqolaning maqsadi raqamli transformatsiya sharoitida buxgalter kasbiy kompetensiyalarining mazmunini tahlil qilish, ularni rivojlantirishning zamonaviy yo'nalishlarini aniqlash hamda amaliy tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

Adabiyotlar tahlili. Raqamli transformatsiya sharoitida buxgalteriya hisobi va audit tizimining rivojlanishi so‘nggi yillarda ko‘plab xorijiy va mahalliy olimlar tomonidan tadqiq etilmoqda. Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, zamonaviy buxgalter endilikda faqat moliyaviy ma'lumotlarni qayd etuvchi mutaxassis emas, balki raqamli texnologiyalardan samarali foydalanuvchi, ma'lumotlarni tahlil qiluvchi va boshqaruv qarorlarini qabul qilishda ishtirok etuvchi mutaxassisga aylanmoqda.

Xalqaro buxgalterlar federatsiyasi (IFAC) tomonidan e'lon qilingan ilmiy tahlillarda professional buxgalterlarning axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish ko‘nikmalari, ma'lumotlar tahlili, kiberxavfsizlik, bulutli hisoblash tizimlari va sun'iy intellekt bilan ishlash kompetensiyalari kelajak kasbiy rivojlanishining asosiy yo‘nalishlari sifatida e'tirof etilgan. Shu bilan birga, uzluksiz malaka oshirish va raqamli ko‘nikmalarni rivojlantirish buxgalter kasbining ajralmas qismi ekani ta'kidlanadi[4,5].

Pargmann va hammualliflar (2023) tomonidan olib borilgan tizimli adabiyotlar tahlilida raqamlashtirish natijasida buxgalteriya amaliyotidagi ko‘plab takrorlanuvchi jarayonlar avtomatlashtirilayotgani, buning evaziga tahliliy fikrlash, muammolarni hal qilish va strategik qarorlar qabul qilish kabi kompetensiyalarning ahamiyati ortib borayotgani isbotlangan. Mualliflar kelajakdagi buxgalterlar uchun texnologik bilimlar bilan bir qatorda analitik va kommunikativ ko‘nikmalar ham muhim ekanligini qayd etadilar[4].

Nikolova (2023) buxgalteriya ta'limida paradigma o‘zgarayotganini ta'kidlab, oliy ta'lim muassasalari o‘quv dasturlariga ERP tizimlari, Business Intelligence, Data Analytics va sun'iy intellekt elementlarini bosqichma-bosqich kiritish zarurligini asoslaydi. Bu yondashuv mehnat bozorida raqobatbardosh mutaxassislarni tayyorlashga xizmat qiladi. Shunday qilib, mavjud ilmiy adabiyotlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, raqamli transformatsiya buxgalter kasbining mazmunini tubdan o‘zgartirmoqda. Zamonaviy mutaxassisdan nafaqat buxgalteriya hisobi bo‘yicha chuqur bilim, balki raqamli texnologiyalarni qo‘llash, ma'lumotlarni tahlil qilish, axborot xavfsizligini ta'minlash va doimiy kasbiy rivojlanishga tayyorlik ham talab etiladi. Mazkur tadqiqot aynan ushbu kompetensiyalarni rivojlantirish masalalarini yanada chuqurroq tahlil qilishga qaratilgan.

Tadqiqot metodologiyasi. Mazkur tadqiqotda raqamli transformatsiya sharoitida buxgalter kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish masalalari ilmiy-nazariy va amaliy jihatdan o‘rganildi. Tadqiqotning asosiy maqsadi raqamli iqtisodiyot sharoitida buxgalterlar uchun zarur bo‘lgan zamonaviy kasbiy kompetensiyalarni aniqlash hamda ularni rivojlantirish bo‘yicha taklif va tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat. Tadqiqot davomida umumilmiy va maxsus tadqiqot usullaridan foydalanildi. Jumladan, ilmiy adabiyotlarni tahlil qilish, qiyosiy tahlil, tizimli yondashuv, umumlashtirish va mantiqiy tahlil usullari qo‘llanildi. Xalqaro buxgalterlar federatsiyasi (IFAC), Xalqaro buxgalteriya ta'lim standartlari (IES), shuningdek, raqamli transformatsiya va buxgalteriya hisobi bo‘yicha chop etilgan zamonaviy ilmiy maqolalar o‘rganildi. Tadqiqot obyekti sifatida raqamli transformatsiya jarayonida faoliyat yuritayotgan buxgalteriya hisobi va audit tizimi tanlandi. Tadqiqot predmeti esa buxgalterlarning kasbiy kompetensiyalarini shakllantirish va rivojlantirishga ta'sir etuvchi omillar hisoblanadi.

Tahlillar natijasida raqamli texnologiyalarni qo‘llash darajasi, axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish, ma'lumotlarni tahlil qilish ko‘nikmalari, ERP tizimlari bilan ishlash, sun'iy intellekt vositalaridan foydalanish hamda uzluksiz kasbiy rivojlanish buxgalterlarning raqobatbardoshligini belgilovchi asosiy omillar ekani aniqlandi. Tadqiqot natijalari oliy ta'lim muassasalari, korxonalar hamda buxgalteriya va audit sohasida faoliyat yuritayotgan mutaxassislar uchun amaliy ahamiyatga ega bo‘lib, raqamli iqtisodiyot talablariga mos malakali kadrlarni tayyorlash va ularning kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishga xizmat qiladi[6,7,8].

Tadqiqot natijalari va muhokama. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, raqamli transformatsiya buxgalteriya hisobi va audit sohasida mutaxassislarga qo‘yiladigan kasbiy talablarni sezilarli darajada o‘zgartirmoqda. Avvallari buxgalterlarning asosiy vazifasi moliyaviy operatsiyalarni qayd etish va hisobotlarni tayyorlashdan iborat bo‘lgan bo‘lsa, bugungi kunda ular ma'lumotlarni tahlil qilish, avtomatlashtirilgan axborot tizimlaridan foydalanish, elektron hujjat aylanishini boshqarish hamda boshqaruv qarorlarini qabul qilishda faol ishtirok etishi talab etilmoqda. Raqamli texnologiyalarning joriy etilishi korxonalarda buxgalteriya hisobi samaradorligini oshirish, inson omili bilan bog‘liq xatolarni kamaytirish va moliyaviy axborotlarning ishonchliligini ta'minlashga xizmat qilmoqda. Ayniqsa, ERP tizimlari, bulutli texnologiyalar, sun'iy intellekt va ma'lumotlarni tahlil qilish vositalaridan foydalanish buxgalteriya jarayonlarini yanada takomillashtirmoqda[9,10].

Xulosa. Raqamli transformatsiya buxgalteriya hisobi va audit sohasining rivojlanishida muhim omillardan biri hisoblanadi. Zamonaviy texnologiyalarning joriy etilishi natijasida buxgalterlarning kasbiy faoliyati an'anaviy hisob yuritishdan strategik tahlil va boshqaruv qarorlarini qo‘llab-quvvatlash bosqichiga o‘tmoqda. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, buxgalterlarning raqamli savodxonligini oshirish, ERP tizimlari, ma'lumotlar tahlili, sun'iy intellekt va axborot xavfsizligi bo‘yicha bilimlarini rivojlantirish bugungi kunning dolzarb vazifalaridan biridir. Ushbu kompetensiyalar mutaxassislarning mehnat bozoridagi raqobatbardoshligini oshirish bilan birga korxonalarda buxgalteriya hisobi va audit sifatini ham yaxshilaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. International Federation of Accountants (IFAC). (2023). Digital Transformation and the Role of Professional Accountants. https://www.ifac.org/
2. International Federation of Accountants. (2023). International Education Standards (IES). https://education.ifac.org/
3. International Accounting Standards Board (IASB). IFRS Accounting Standards. https://www.ifrs.org/
4. Pargmann, I., et al. (2023). Digital Transformation in Accounting: A Systematic Literature Review. Journal of Business Research.
5. Frontiers in Education. (2026). Digital Transformation and the Accounting Education Design Dilemma. https://www.frontiersin.org/
6. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti. 2020-yil 24-fevraldagi PQ–4611-son qarori Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlariga o‘tish bo‘yicha qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida.
7. O‘zbekiston Respublikasi Qonuni. Buxgalteriya hisobi to‘g‘risida (O‘RQ-404, yangi tahrir).
8. O‘zbekiston Respublikasi Qonuni. Auditorlik faoliyati to‘g‘risida (O‘RQ-677).
9. O‘zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi. https://www.imv.uz/
10. Karimov, A., va boshqalar. (2024). Raqamli iqtisodiyot sharoitida buxgalteriya hisobi va auditni rivojlantirishning dolzarb masalalari. Ilmiy maqolalar to‘plami.